

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIÓ CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY XII.

BARCELONA 30 DE JUNY DE 1889.

NÚM. 128.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA'LS ASSOCIATS.—Pera'ls no socis, 1'50 pessetas al any.—Número sol, 25 cénts
Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigirse totas
las comunicacions, y en la libreria de Verdguer.

EXCURSIONS

(*Extracte.*)

MONISTROL DE NOYA y SANT LLORENS D' ORTONS, (oficial), 2 Juny de 1889.

Assistencia dels Srs. Carreras (Francesch), Llopis (Joan) y Puig (Emili de).

Sortiren los excursionistas ab lo tren de la línea de Vilafranca, de las 5 h. 20 m descendint á la estació de Sant Sadurní á las 7 h. 6m. En pochos minuts salvaren la curta distancia que la separa de la vila, passant per lo magnífich y ayrós pont sobre 'l Noya.

Després d' haver reposat una estona á Sant Sadurní, que cada dia creix mes, y en la qual observaren la llohable costum d' escriure los retols dels establiments en nostra llengua, á las 8 y 10 minuts sortiren cap á Monistrol pel camí de Píera, trobant als pochos passos una creu de terme del any 1775—A un quart de 9 passaren aprop de la masía *can Farré del Mas*, embrancant lo camí als deu minuts ab la carretera nova que va á Sant Pere de Riudevilles, que deixaren als pochos moments pera agafar altra volta lo esmentat camí. Atravessaren lo riu Noya que s' uneix á la riera de Riudevilles, y á tres quarts de 9 arribaren á Monistrol.

Monistrol de Noya, d' ahont deriva 'l marquesat de Monistrol,

y de qual lloch se 'n fa esment en escripturas del any 1353, reynat de Pere IV de Aragó, está dividit en tres caserius, nomenats de Monistrol, Catassús y la Prua, y es part integrant del districte municipal ds Sant Sadurni. Emperó en quan á la part eclesiastica te rectoria propia.

En la iglesia, proporcionada al vehinat, hi dominan dos estils. La part posterior, que la forma un trós de nau molt mes baixa, ab volta rodona, sobressurtint al exterior una espadanya ab dos campanas, *sembla molt anterior al altre tros de nau molt mes alta, que sens dubte s' hi devia afegir, y que acusa l' estil del sigle xvii.*—En aquella hi ha la capella del Santissim, ab un Crist dels darrers d' aquell sigle, segons consta en uns documents que 'ls mostrá 'l Reverent Senyor Rector. Los retaules major, y algun altre, son del passat sigle. Sobre la volta hi ha pintada una creu.

Acabada la visita, volgué 'l Rvnt. Rector de totas passadas acompanyar als excursionistas un bon tros del camí. Y en efecte, sortirent tots plegats á las 10 h. 45 m., passaren per lo terme de Santa Creu de Creixá; á las 11 h. 10 m. deixaren lo camí de Piera pera seguir lo de la Prua que s' encrehua desseguida ab la carretera en construcció. A las 11 h. 20 minuts passaren per un petit pont sobre un torrent, arribant á un quart de 12 al caseriu de la Prua; y seguint lo camí en direcció al N. á las 11 h. 40 minuts foren al extrem de la pujada, ahont se despedí 'l Rvnt. Rector, á qui desde aquestas planas regracian per los obsequis y atencions que tingué ab los excursionistas.

Agafaren lo camí de la esquerra, dels tres que hi ha, que als poch moments se divideix en altres dos, y prenent lo de la dreta, sempre baixant, als 5 minuts atravessaren un torrent.—Segueix lo camí tocant á un bosch de pins á ma dreta, que gira en direcció al N. passant pel costat d' un altre pinar y als breus moments arribaren á dalt de la suau pujada, desde ahont s' ovira 'l Montserrat y totas las serraladas que 'l voltan, y una extensa planura ab munió de pobles, y á sota Sant Llorents d' Ortons, ahont hi arribaren á un quart d' una.

En aquells precisos moments caygué un fort ruixat, y com los excursionistas se trobant aprop de la Iglesia, aprofitaren la ocasió pera visitarla acompanyats del Rvnt. Rector.—Aquesta es mo-

derna, y no vegeren cap objecte arqueològich que 'ls cridés la atenció. Emperó los manifesta 'l Rector que guardava uns quadros que segons lo parer de personas entesas tenen algun merit; mes malgrat lo proposit que s' havian fet, per falta de temps no pogueren veurels.

Curta va esser la estada al poble, puix á las 2 h. 30 m. sortiren en companyia del Sr. Mestre de la població, y del Sr. Secretari del Ajuntament pera veure lo magnífich y accidentat parch natural, dessota meteix de la iglesia. Allá 's veu campejar lo pi, l' olm, la alba y 'l plátano, entremix dels qui l' aigua d' una font corra suaument sobre la verda herba.

A tres quarts de tres atravessaren la riera de *can Esteve*, seguint després lo camí de pujada que 's troba á la altra banda, que als pochos minuts se bifurca, y agafant lo de la esquerra, á las 3 h. 5 m. arribarén á un pla de vinya, propietat del marqués de Wanmarch.—A la distancia de un quart abans de arribar á *la Torreta* y aprop del camí que hi conduheix, casi tocant á unas oliveras, se troban á dos pams sota terra unas sepulturas, qual data no es possible senyalar, per no trobarshi, llevat d' algun crani y ossos, cap cosa d' aquellas que pugua marcar una epoca determinada.—Tenen la forma d' un trapeci, formant sas paret llosas d' uns dos pams, y sa orientació es de O á E; distancia del poble 2 kilometres.—A una hora está situat Sant Joan Zamora, ahont se 'ls digué hi existeix quelcom antich.

De retorn al poble que es del passat sigle, y en lo que sols hi vegeren una creu de marbre que costejá, per manament judicial, lo qui destruhí la antiga, y seguint pel camí de Gelida á cosa d' un quart, y á pochos metres d' un pi que serveix de fita á la propietat d' Olsinellas, tocant al meteix camí, s' hi veuhen una munió de fòssils, dominanthi l' ostrea en diferentas varietats, que per causa de la qualitat del terrer no tenen la consistencia que solen tenir los fòssils.—Allá 's despedí 'l Sr. mestre dels excursionistas, á qui y lo meteix al Sr. Secretari, que per sas ocupacions tingué que deixarlos abans, donan las gracias per los obsequis y atencions ab nostres consocis.—

Prosseguiren lo camí, passant per ben aprop de *las Ferrerías*, que deixaren á la dreta, y á dos quarts de sis arribaren á la estació

de la Gelida, ahont no restaren gayrè, puix á las sis sortiren ab lo tren de retorn á Barcelona.

COLLBATÓ, BRUCH, LA GUARDIA, CA 'N MASSANA Y MARGANELL, (oficial) 29 y 30 Juny 1889.

Assistencia dels Srs. Catarineu, Carreras y Candi, y Palau.

Prengueren lo tren primer del dia 29 que surt de Barcelona pera Martorell.

A Martorell, acomodantse en las diligencias que fan lo servey d' Esparragera y Collbató, passaren pel antich camí ral construít á darrers del segle passat, lo qual acaba d' experimentar algunas rectificacions. Se troba la primera, al indret del hostel del Pí y fou oberta al tranzit publich en lo present any. S' entra en la segona al arribar á las casas conegudas per las *Matas*, aludint á la penosa baixada qu' enmenava al poble d' Abrera, quedant aqueix á la dreta á curta distancia, y sense passarhi, empalma ab la antiga al indret del carrer ó barri conegut ab lo nom del *Rebato* y també del *cap del Rebato*. Disgustats han quedat los vehíns del poble d' Abrera d' aytal rectificació, per privarlos del mohiment y beneficis hi portava esser atravessat de carretera. La circunstancia de celebrar en dit dia sa festa major, fou causa de que lo carruatge, recorregués l' antich camí, á fi de deixarhi passatgers, permetentloshi contemplar ab tot esplay, puix pará á son indret, la preciosa creu de terme qual descripció y dibuix están en lo volum I de las *Memorias de la ASSOCIACIÓ*, corresponent al any 1877.

La tercera de las rectificacions del camí ral se troba passat lo *Rebato*, en lloch d' ahont s' ovira delitós paisatge del plá y montanyas del Llobregat, ab lo poble d' Olesa proper; rectificació que guanya la gran baixada y subsegüent pujada de la riera de Magarola, per medi de magnífich pont de pedra, que porta la data de 1886. S' ajuntan los trassats vell y nou á uns cinch minuts d' eix pont, essent fins á Esparraguera lo camí que 's segueix, lo meteix que tant penós fou als francesos en Juny de 1808.

Haventse de deturar per poch temps al hostel d' Esparraguera, lo Sr. Catarineu los enmená á visitar un antich y típich casal que s' aixeca allá prop, en los aforas de la població, baixant per un

carrer que empren la direcció del Llobregat, y conegut ab lo nom de *cá 'n Corbellas*, propietat, segons digueren, de la familia Fontcuberta de Dalmases. Donaren per ben empleats los deu minuts que tardaren á arribarhi, al trobarse en presencia d' una casa torta, ab portal y mur enmarletats. En las finestras y portal se contemplan diferents detalls escultorichs, tal vegada del sigle xv, fixantse especialment, en un escut d' armas, pulcrament esculpit en la dovella de damunt la porta d' entrada á la casa, ahoní en dos camps diferents separats horizontalment, se dibuixan un corb damunt, y un sol ab raigs en lo d' abaix. Dins se conservan alguns objectes antichs, quadros, taulas etc.

Lo temps corria, y 'ls pressava arribar als llochs objecte de la excursió; així es que sens detenirse mes á Esparraguera, atravessaren aquell llarch carrer que tanta celebritat obtingué en lo pas dels francéssos lo jorn de la victoria del Bruch, seguint la carretera fins á la *Casa del peó*, lloch d' enllás del camí que porta á Collbató. D' allí al poble, poch hi tardaren á arribar.

La població s' extén de llarch á llarch en un coll de la serra dita de *las Aubagas*.

La *Fonda de las Covas*, ahont posaren, está ab algunas altrás casas, en los aforas del poble, ahont se comensa á formar important barriada. S' entra á la vila per antiquíssim portal, enclós en las primeras casas de las que 'n forma part. essent de volta de mitj punt la obertura d' entrada y volta apuntada la de sortida, deixant un ample y vast passadís cobert, entre la una y la altra.

Lo Sr. Rector los rebé molt afablement, mes com sols feya quatre setmanas estava en lo poble, no 'ls hi pogué donar gaires noticias de la encontrada. Per altre part, cremat, juntament ab la iglesia, l' arxiu parroquial en la invasió Napoleónica, poch los hí restá á fer en la rectoria; entrantsen á la iglesia, que está baix la advocació de Sant Corneli, y es de moderna construcció y bonas proporcions. Dignas d' esment son duas picas d' aigua beneyta, d' origen románich; fou una, en altre temps, capitell de marbre blanch, d' algun notable edifici ó iglesia románica; en los anguls, enlassats ab motius d' ornamentació, hi esculpiren quatre figuras humanas, de mitj cos per amunt, apoyadas de mans en una rara posició. Es la altra, antigua pica també románica, quina particu-

laritat está en un escut, consistent en una especie de palma y á son costat, semicircul rematant en flor de llir. Lo Sr. Carreras y Candi ne tregué d' ell un dibuix.

Prenent un guía, passaren á visitar las tant renomnadas covas de Montserrat, situadas en lloch altarós y espedat, á mitja montanya, distant tres quarts d' hora del poble, á bon pás, haventse d' atravessar lo torrent que separa la serra de *las Aubagas* de la montanya de *Montserrat*, passant lo camí per junt á la font anomenada *de la Salut*, aigua, que de gota en gota cau de las rocas y 's recull en una cisterna, d' ahont ne surt continuament lo raíjolí. Allí al costat hi ha un nitxo ó capella, ahont abans estigué la imatge de la Verge de la Salut. Ne fou retirada, pera instal·larla en la capella, en que ara 's venera, á quatre minuts de Collbató, puix havent estat robada una vegada, temeren la repetició. Passada la font de la Salut, se comensa á pujar per camí bastant penós, mes ben conservat: llargas escalas d' obra ab baranas de ferro, salvan en diferents llochs las dificultats naturals del terrier, que no son pocas. De tant en tant senyals blanques en las rocas marcan lo lloch de passatge, y fán distingible de lluny lo que falta per correr del camí. Los arbres hi brillan per sa ausencia, de manera qu' atrapant, los excursionistas, un dia xafagós, arribaren rostits á la entrada de la cova, tancada en clau pera no esser assequible á tothom. Son las covas propietat del Estat, qui te arrendada sa especulació á dos habitants del poble, pel termini de deu anys. De sa constitució, distribució y efectes d' eixas galerias y salas, que recorren gran tretxo del Montserrat, rés queda per dir que no sía ja descrit y conegut. Las imperfectas escalas de fusta y cordas que en passats temps comunicavan uns compartiments ab altres, estan substituïdas per magníficas y seguras escalas de fusta ab sas baranas, reunint alguna mes comoditat. Empero no tot son al present avensos: sí, vint anys enrera, podia lo visitant, pujar á la histórica cova del *Mansueto*, judicant del original taller de forjar d'aquell patriota catalá del any vuyt, ara no es pas possible: retiradas las antigas é inseguras escalas no han estat substituïdas per altrás ni millor ni pitjor acondicionadas; y sí lo turista desitja veurela d' abaix estant, necessita fer encendrer fochs de bengala que la iluminin. També los hi quedá lo dubte, inspeccionant de-

tingudament lo plano de las covas, que no s' ensenyan totas las que hi han en ell marcadas com assequibles á la visita, ó en cas de que s' ensenyin, ells no las vegeren.

Emprés lo retorn de las covas, comensant ja á entrar la tarde y no sobrant temps pera dinar, se separaren, y mentres que dos s' entornavan al poble, lo Sr. Carreras, encarregat de fer la corresponent memoria de la excursió, se dirigía als voltants del turonet ahont ara s' aixeca una novella torre fortificada construïda en la darrera guerra civil, á fi d' investigar si 's conservan restos que recordin l' historich y llegendari castell de Collbató, un dels cinch, que 's colocan en la montanya de Montserrat en los primers temps de la Reconquesta Catalana. En efecte sas exploracions li donaren complert resultat. Prop del camí que vá á Monistrol y enfront las covas, se conservan restos d' edificació quina existència no té cap mes explicació plausible. Se componen de tres cambras construïdas ab bona pedra entrantshi per tres rodones arcadas, que clarament s' oviran de lluny, soterradas bastant pel temps; en la part d' abaix estan closas per fort mur deixant entremitj un pati no molt gran, al present sembrat y conresat, aixís com aquellas las utilizan pera depositarhi feixinas. Al cantó oposat á la vila, ó sia envers lo Llobregat, lo dit mur continua d' un modo marcadissim, y forma angul recte, com denotant sa fi. Es molt robust y ferm, conservantse en bon estat, aixís com las duas petitas portas de sortida que hi han á abdós costats del angul recte. No paran aquí los restos del antich castell: petits vestigis de paret se troban fins arribar á la primera casa de las del poble d' enfront las covas: allí 's conserva encara en peu, part d' una petita torra rodona y en altre lloch de la meteixa casa, un ferm aguant ó contrafort que sería segurament del primer recinte de murallas. En lo cantó oposat, ó sia en lo que mira á la carretera d' Igualada y Manresa lo ja mentat portal que 's troba á la entrada del poble, no era altre que un dels mes importants, sino lo principal, d' accés al Castell. Ho comproban, no sols sa posició á cinch minuts ascassos del cim del puig ahont avuy s' aixeca la novella torre, y las características voltas que forman abdós portals y un tercer qu' es veu tapat en la paret lateral del cantó d' amunt; si que també duas grossas y resistents pedras sortidas enfora á cada

costat superior del primer portal, mostrant dos amples y rodons forats, que no 's pot dubtar serian per ahont passavan las cadenas de ferro del pont llevadís. Lo fort y potent mur s' exten á dreta y esquerra del dit portal, dirigintse en mes estensió cap al cim. En la part baixa, formant ab ell angul recte, se conserva un robust mur de contenció que aguantaria en altre temps las murallas da aquell trós: se veu avuy dia encastat en la paret exterior d' una casa. Molt sentí li manqués temps de fer en aquell terror novas investigacions: mes ab las fetas ni ha al menys prou pera atestiguar esser aquell turó lo lloch ahont s' assentá en altre temps lo castell de Collbató. Com á punt estratègich estava ben escullit puix se presenta altarós y vigilant, descubrintse molta part de aquellas valls del Llobregat, com també las montanyas de Masquefa é Igualada.

Prop del castell, en lo camí de Monistrol, los hi mostraren lo lloch ahont hi ha una petita font d' estructura semblant á la de la Salut, segons digué lo guia.

(Continuará).

NOVAS

Han sigut cedita la á ASSOCIACIÓ 'ls objectes y obras següents:

Per D. Joan Casas: 2 fotografías de *Sa Pedra alta*. Per lo Sr. Ubach dos goigs de *Santa Cristina de la Vall d' Aro*. Per lo Sr. Olivé: *Discurso sobre el teatro de Shakspeare*, per D. Ernest Rossi, Bilbao 1868. Per Id. *Acta de la sesion pública inaugural que la Academia de Medicina de Barcelona celebró en 30 de Enero de 1879*, Barcelona 1879. Per D. Joaquim Rubio y Ors: *Lo Gayter del Llobregat, poesias catalanas, volúm primer 1839-1841*; per lo propi donador, Barcelona 1888. Per lo Sr. Olivé: *Relacion que hace el claustro de la Real y Pontificia universidad de Cervera á la S. C. R. Magestad de el Rey nuestro señor D. Fernando sexto, que dios guarde, de las reales exequias, que el dia 8 de Octubre de 1746. consagró á la eterna memoria de su muy amado rey y fundador D. Fhelipe quinto que de Dios goza*, Cervera. Per D.ª Francisca Febricias de Támara; un relleu de guix Per lo Sr. Llopis; una fotografia del castell de Miralpeix á Sitjes. Per Id. un pergamí del sigle xvii.